

Aan de gemeenteraad Westerkwartier,

Dit is het advies dat wij, Gebiedsraad Middag-Humsterland, naar het college hebben gestuurd t.a.v. het voorontwerp bestemmingsplanwijziging Medenertilsterpolder, dd 13 november 2022.

De Gebiedsraad is door het college van de gemeente Westerkwartier gevraagd advies uit te brengen over het Voorontwerp Bestemmingsplanwijziging Medenertilsterpolder. Het doel is om het bestaande weidevogelgebied (dit is 30 hectare van Stichting Het Groninger Landschap) te vergroten naar een kerngebied van ongeveer 100 hectare natuur, met daaromheen een schil van agrarisch natuurbeheer.

Weidevogels: natuur of cultuur?

Wij merken dat er in het gebied groot enthousiasme is voor weidevogellandschap. Dat hoort echt bij het Middag Humsterland. Weidevogels en het daarbij passende landschap en beheer wordt vooral gezien als cultuurlandschap. Bij de term natuur heeft men over het algemeen andere beelden. Precies die beeldvorming heeft waarschijnlijk in de weg gezeten in het proces en in de communicatie. Het leek ons goed om aan het begin van ons advies op het voorontwerp deze waarneming te benoemen en om vooral te benadrukken dat er volgens ons dus geen discussie is over het uitgangspunt: weidevogelland hoort bij het Middag Humsterland, zoals de Martinitoren bij de stad Groningen.

De Gebiedsraad verwelkomt het idee om het gebied beter geschikt te maken om de weidevogelpopulatie in het Middag Humsterland te verstevigen. De manier waarop en de impact daarvan op landschap en op bewoners/gebruikers is vooral waar de vragen nu over gaan. Daarover geven we u graag een aantal overwegingen mee.

1. Algemeen

In het plan (pag 16) staat dat er drie varianten uit waren gewerkt. Wat zijn de verschillen daartussen? Het uiteindelijke plan dat in het voorontwerp bestemmingsplanwijziging is opgenomen is een variant tussen 1 en 2. Maar wat waren 1 en 2? En hoe heeft de afweging plaatsgevonden? De boeren in het gebied hebben ook een eigen plan ingediend, is hier rekening mee gehouden? Kan ook dat plan als alternatief worden opgenomen als bijlage?

Het doel van het voorliggende ontwerp is: “Deze maatregelen hebben zowel het realiseren van het robuuste weidevogelkerngebied als het zichtbaar maken van het historische cultuurlandschap tot doel.”. Het woord robuust in combinatie met de bestemming natuur roept andere beelden op dan het gewenste weidevogellandschap.

Als we het plan lezen dan lijkt het doel zich voornamelijk te richten op het weidevogel gebied. Wij vinden het ook belangrijk om de leefbaarheid en beleefbaarheid van de cultuurhistorische en landschappelijke waarden van dit natuurlijke cultuurlandschap te vergroten.

2. Zorgen over het proces

Het kan geen verrassing zijn als we aangeven dat de plannen veel emoties op hebben geroepen. Daarom hebben we als Gebiedsraad afgelopen jaar meerdere gesprekken gevoerd, zowel met bewoners/gebruikers, als met Provincie/Prolander. We hebben onze twijfels bij de wijze waarop het proces tot nu toe doorlopen is. In het plan staat in paragraaf 3.2, (pag 15):

“Middels een gebiedsproces is een duidelijk kader van randvoorwaarden en uitgangspunten voor de herinrichting van de Medenertilsterpolder opgesteld.” Dit doet vermoeden dat de randvoorwaarden en uitgangspunten gezamenlijk zijn opgesteld. Klopt dat? Met wie?

3. Randvoorwaarden

Randvoorwaarden die in het voorontwerp genoemd worden zijn oa:

- a) Grote oppervlaktes met jaarrond open water worden beperkt.
- b) Het bestaande landschap wordt gehandhaafd.
- c) Het oorspronkelijke verkavelingspatroon wordt intact gehouden en waar mogelijk versterkt
- d) Eventuele vrijkomende grond wordt verwerkt in de nieuw aan te leggen lichte ophogingen of het uitkijkpunt
- e) Er wordt zoveel mogelijk voorkomen dat naastgelegen agrarische percelen en erven nadelige waterhuishoudkundige effecten ondervinden van de nieuwe inrichting van het weidevogelkerngebied.

Wij zien een aantal tegenstrijdigheden in deze randvoorwaarden en we hebben inhoudelijk een aantal vraagtekens. Hoewel een randvoorwaarde beschreven is die zegt dat grote oppervlaktes met jaarrond open water worden beperkt, maken de boeren zich met name zorgen over het mogelijk ontstaan van grote waterplassen die veel watervogels (ganzen) aantrekken i.p.v. de bedoelde weidevogels. Bij navraag bij Provincie en Prolander blijkt dat het nadrukkelijk niet de bedoeling is dat er grote waterplassen gaan ontstaan. Toch is er blijkbaar bij (een deel van) de gebruikers geen vertrouwen dat bij de geplande maatregelen en waterpeilen geen waterplassen ontstaan. Er is niet duidelijk aangegeven hoe dit wordt beperkt, en hoe geschillen over een te hoog waterpeil opgelost gaan worden. Wie is er verantwoordelijk voor en waar of bij wie kun je aan de bel trekken?

Advies proces/communicatie: gebruik in de communicatie niet alleen kaarten en technische beschrijvingen, maar ook visualisaties van hoe het er uit gaat zien. En wees helder over wie waar verantwoordelijk voor is en hoe er ingegrepen kan worden als er toch onwenselijke situaties ontstaan.

Inhoudelijk advies bij randvoorwaarden:

Wij adviseren om randvoorwaarde a) te vervangen door: het streven is om de bodem zodanig vochtig te maken dat de weidevogels goed met hun snavel in de bodem kunnen zoeken naar voedsel, plas-dras is daarvoor de basis. Grote oppervlaktes met jaarrond open water worden voorkomen,

Randvoorwaarde b) stelt dat het huidige landschap gehandhaafd wordt, dat suggereert dat er geen aanpassingen worden gedaan. Dit is ons inziens een uitgangspunt die niet haalbaar is, sterker nog, er wordt niet voor niks een bestemmingsplanwijziging voorgesteld.

We kunnen instemmen met randvoorwaarde c.

Randvoorwaarde d) is al snel in strijd met b en c. Wij adviseren om uitermate terughoudend om te gaan met aanpassingen in de bodem en het grondverzet zoveel mogelijk te beperken. In de

landschapsbiografie is in kaart gebracht waar nog oorspronkelijk reliëf aanwezig is, dat is vooral in de Medenertilsterpolder (zie kaartje). Het microreliëf is zeldzaam en waardevol en daarmee behoudenswaardig. Bij een uitkijkpunt stellen wij ons iets anders voor dan een bult grond die vrijgekomen is bij werkzaamheden. Een uitkijkpunt is een ontwerpogave. Randvoorwaarde e) lijkt ons vanzelfsprekend.

4. Cultuurlandschap en markant microreliëf

De landschapsbiografie(pag 38) geeft een overzicht van het gebied met de leestekens van het Middag Humsterland. De rode stippen zijn dorpswierden, de groene stippen zijn huiswierden en binnen de rode vierkanten zijn percelen met zich zeer markant microreliëf. In het beoogde plangebied zijn dus plekken met markant microreliëf. Voor het Middag Humsterland gaat het dan om slenken en prielen, maar ook om begreppelde kruinige percelen, dijken en wierden. In het voorontwerp bestemmingsplan zijn deze waarden niet benoemd als te beschermen waarden. We adviseren om dit aan te passen en de genoemde waarden als te beschermen op de kaart in het bestemmingsplan toe te voegen en een bepaling op te nemen dat deze percelen niet vergraven of opgehoogd mogen worden... Uit het plan is nu niet helder waarprecies wordt gegraven. Is dat wel of niet op de plekken met microreliëf? Het is ons onduidelijk hoe het voorgestelde waterpeil overeenkomt met natuurlijke laagten in het gebied.

5. Sloten patroon

In de randvoorwaarden en uitgangspunten op pagina 15 en 26-28 worden de karakteristieke sloten genoemd.

De maatregelen die worden genomen zijn o.a.:

Binnen het weidevogelkerngebied worden twee nieuwe watergangen en een aantal greppels aangelegd om het historische verkavelingspatroon te versterken en om een betere uitgangspositie te realiseren voor plas-dras'

Om het gewenste waterpeil in het weidevogelkerngebied te realiseren, worden in het zuiden en oosten van het gebied op enkele plaatsen langs de randen van het bestaande natuurgebied lichte verhogingen van het maaiveld aangebracht. Deze lichte verhogingen voorkomen dat water het gebied uit kan stromen

In het rapport is niet duidelijk welke waar precies liggen. Kan het overzicht van het slotenpatroon opgenomen worden? En kan daarbij ook aangegeven worden welke sloten opnieuw gegraven/hersteld worden? Pas dan kan er een goed vergelijk gemaakt worden met het te beschermen casco van karakteristieke sloten.

Advies: Maak inzichtelijk welke sloten behouden blijven en welke aangepast of aangelegd worden. Vergelijk dit met het casco van karakteristieke sloten. Zie ook bijlage 2 met afspraken over de nulmeting 2021.

6. Slopen boerderij Zuiderweg 2

Voorgesteld wordt om vanwege de gewenste openheid in het gebied de aanwezige opstallen ter plaatse te slopen. Door Libau is voor de voormalige gemeente Winsum een inventarisatie uitgevoerd naar karakteristieke panden. De bedoelde boerderij is in dat kader niet als karakteristiek aangemerkt.

Er wordt bij de Monumentencommissie een advies gevraagd. De boerderij (huis en stallen) zijn niet karakteristiek maar de plek zou wel een historische bewoningsplek te kunnen zijn. Dit vraagt aandacht. Was er een huiswierde op de plek van de boerderij die gesloopt gaat worden? Zo ja, is hier archeologisch onderzoek gedaan naar bijvoorbeeld afvalkuilen etc?

Archeologische waardevolle elementen worden behouden en beschermd, in het Arcadis onderzoek staan ze benoemd (sectie 4.3, figuur 17). Advies: de te beschermen waarden overnemen in het bestemmingsplan.

Naast de waarde als historische bewoningsplek plaatsen wij vraagtekens bij het nut van de sloop van het pand. We kunnen instemmen met sloop van de bedrijfsgebouwen (stallen/schuren) als de functie daarvan vervalft. Waar wij als Gebiedsraad echter moeite mee hebben is dat er in tijden van woningnood goed bruikbare panden gesloopt worden en aan het woningaanbod onttrokken worden. Wij pleiten er dan ook voor om geen vergunning te verlenen om het woonhuis te slopen, maar de woonfunctie te behouden. De argumentatie om te slopen achten wij ontoereikend. Het onderliggende rapport geeft geen duidelijke aanwijzingen dat de aanwezige roofdieren (steenmarters) daadwerkelijk van het betreffende gebouw afkomstig zijn. Indien u sloop toch noodzakelijk acht, is er compensatie nodig voor het woningaanbod, anders tast u de leefbaarheid in het gebied aan.

Uit het onderliggende onderzoek bleken overigens een aantal andere natuurkwaliteiten (oa vleermuizen), stelt u eisen aan mitigerende maatregelen?

7. NOVI belangen

Op pagina 11 (paragraaf 2.1.1) staat dat het plan aansluit bij 2 van de 21 belangen van de NOVI. Te weten:

- Het realiseren van een goede leefomgevingskwaliteit;
- Het verbeteren en beschermen van natuur en biodiversiteit

We vestigen in dit kader ook graag de aandacht op 2 van de andere nationale belangen die in de NOVI staan:

- Zorg dragen voor een woningvoorraad die aansluit op de woonbehoeften.
- Behouden en versterken van cultureel erfgoed en landschappelijke en natuurlijke kwaliteiten van (inter)nationaal belang

In de bijlage staan alle 21 belangen van de NOVI, ook nr 10 en 15 over waterkwaliteit en klimaat bestendigheid zouden meegenomen kunnen worden.

8. Uitvoerbaarheid

Hfst 6 van het plan gaat over de uitvoerbaarheid. De maatschappelijke uitvoerbaarheid is nog leeg?

9. Grootte van het gebied en aangegeven zones

In het plan wordt een kerngebied aangegeven met daarom heen zones van 2 km en van 4 km, dit zijn cirkels op een kaart. In deze zones is het doel vrijwillig agrarisch natuurbeheer. Uit het plan blijkt onvoldoende waarom deze zones nodig zijn. In principe kan iedereen die dat wil vrijwilliger natuurbeheer inpassen in zijn of haar bedrijfsvoering. Zones van agrarische natuurbeheer rondom natuurgebieden achten wij zeer zinvol als dat ook inhoudt dat de boerenbedrijven die zich hier begeven gestimuleerd, ondersteund en gecompenseerd worden. Weidevogelbeheer en bijbehorende regelingen kunnen behulpzaam zijn in het vinden van toekomstperspectieven.

In 2023 worden vanuit het NPLG en PPLG de gebiedsdoelen en kaders helder. Wij schatten in dat tot die tijd het aanwijzen van zones en natuurgebieden erg gevoelig zal liggen.

Net als in andere gebiedsprocessen zijn er ook in het gebiedsproces Medenertilsterpolder meerdere belangen. Zo zijn er boerenbedrijven die enthousiast zijn over weidevogelbeheer, omdat het mogelijkheden biedt op ANLB-regelingen, beheervergoedingen die passen bij het perspectief dat ze hebben voor hun bedrijf. Ook zijn er bedrijven bij wie dit niet past in het toekomstperspectief van het bedrijf en waar zorgen zijn over schaduwwerking en negatieve effecten van de veranderingen in de Medenertilsterpolder (zowel in fysieke maatregelen als in de bestemmingsplanwijziging). Beide standpunten zijn vanuit de belangen begrijpelijk. Ook in de Gebiedsraad, die een afspiegeling vormt van het gebied, lopen de meningen uiteen. Dat de meningen uiteen lopen is logisch en geeft juist kleur en stem aan het geluid uit het gebied.

Wij verwachten van de gemeente dat zij zorgt draagt voor het algemeen belang, zowel vanuit Landschap en biodiversiteit, als vanuit leefbaarheid. Een Nationaal Landschap als het Middag Humsterland vraagt en verdient extra aandacht en inzet.

Tot slot citeren we ter inspiratie een passage uit de landschapsbiografie (pag 41,42):

“Voor de langere termijn zou toe kunnen worden gewerkt naar een robuust weidevogellandschap van 1000 ha, waarvan 300 als reservaat met daaromheen schil van percelen waar boeren een vergoeding krijgen voor de uitgestelde maaidata, een aangepast peilbeheer, lagere rente op uitstaande leningen, een hogere melkprijs en lagere waterschapslasten (mede uit Grutto aanvalsplan, 2020).”

Eigenlijk is het hele Middag Humsterland van oudsher een weidevogellandschap en hebben we het nu over relicten die als brongebied kunnen dienen voor een natuurinclusieve toekomst. Dat is het doel dat gesteld is in de gebiedsvisie uit 2017.

Uiteraard zijn we bereid om in gesprek te gaan over de hierboven genoemde adviezen.

Hartelijke groet,

Gebiedsraad Middag Humsterland

Bijlage 1.

De Nationale Omgevingsvisie (NOVI) benoemt de volgende nationale belangen:

1	Bevorderen van een duurzame ontwikkeling van Nederland als geheel en van alle onderdelen van de fysieke leefomgeving	nvt
2	Realiseren van een goede leefomgevingskwaliteit	ja
3	Waarborgen en versterken van grensoverschrijdende en internationale relaties	nvt
4	Waarborgen en bevorderen van een gezonde en veilige fysieke leefomgeving.	nvt
5	Zorg dragen voor een woningvoorraad die aansluit op de woonbehoeften	!!!!
6	Waarborgen en realiseren van een veilig, robuust en duurzaam mobiliteitssysteem.	nvt
7	In stand houden en ontwikkelen van de hoofdinfrastructuur voor mobiliteit.	nvt
8	Waarborgen van een goede toegankelijkheid van de leefomgeving	nvt
9	Zorg dragen voor nationale veiligheid en ruimte bieden voor militaire activiteiten	nvt
10	Beperken van klimaatverandering	???
11	Realiseren van een betrouwbare, betaalbare en veilige energievoorziening, die in 2050 CO ₂ -arm is, en de daarbij benodigde hoofdinfrastructuur.	nvt
12	Waarborgen van de hoofdinfrastructuur voor transport van stoffen via (buis)leidingen.	nvt
13	Realiseren van een toekomstbestendige, circulaire economie	nvt
14	Waarborgen van de waterveiligheid en de klimaatbestendigheid (inclusief vitale infrastructuur voor water en mobiliteit	
15	Waarborgen van een goede waterkwaliteit, duurzame drinkwatervoorziening en voldoende beschikbaarheid van zoetwater.	nvt
16	Waarborgen en versterken van een aantrekkelijk ruimtelijk-economisch vestigingsklimaat	nvt
17	Realiseren en behouden van een kwalitatief hoogwaardige digitale connectiviteit.	nvt
18	Ontwikkelen van een duurzame voedsel- en agroproductie	
19	Behouden en versterken van cultureel erfgoed en landschappelijke en natuurlijke kwaliteiten van (inter)nationaal belang	!!!
20	Verbeteren en beschermen van natuur en biodiversiteit	ja
21	Ontwikkelen van een duurzame visserij	nvt

Bijlage 2

Slotenpatroon nulmeting 2021

De Gebiedsraad onderschrijft de uitkomsten van de 0-meting en verwelkomt het initiatief van de gemeente om samen met de provincie te komen tot een tweejaarlijkse monitoring van het beschermde slotenpatroon. Het doel van de monitoring moet een controle zijn op de naleving van de gemaakte afspraken. Overigens stellen we vast dat het beschermingsregime zoals afgesproken in het kader van het Convenant Middag-Humsterland goed heeft gewerkt. Ook na het verstrijken van de duur in 2018, blijft het Convenant de basis voor het beleid van de gemeente en de provincie t.a.v. het slotencasco.

De Gebiedsraad adviseert de gemeente om - zoals voorgesteld in het memo – de voorgenomen monitoring juridisch te vertalen in een gemeentelijk planologisch plan. Daarbij gelden de volgende uitgangspunten en voorwaarden:

1. De bescherming van het slotenpatroon is conform het Convenant Middag Humsterland - dat in 1998 werd gesloten - juridisch vertaald in de bestemmingsplannen buitengebied. Dit Convenant blijft het toetsingskader voor beleid t.a.v. het karakteristiek slotencasco en de ruimtelijke ingrepen in het gebied
2. De voornemens zoals in de bijgevoegde memo met kaart van 19 mei 2021 vastgelegd, worden ongewijzigd in het gemeentelijk bestemmingsplan vastgelegd en actief gehandhaafd.
3. Het college van de gemeente Westerkwartier gaat in overleg over en deelt de uitkomsten van de tweejaarlijkse monitoring van het slotenpatroon van Middag-Humsterland inclusief wijzigingen van de karakteristieke sloten met een wijzigingsbevoegdheid en andere relevante aangelegenheden t.a.v het slotenpatroon met de Gebiedsraad Middag-Humsterland.
4. Het advies aan van de Gebiedsraad wordt door het college als zwaarwegend beschouwd.

De Gebiedsraad zal zelf als volgt handelen:

- a. De gebiedsraad gebruikt het convenant uit 1998 als basis, de nulmeting 2021 wordt hieraan toegevoegd als meest actuele stand van zaken en kader.
- b. De Gebiedsraad fungeert als aanspreekpunt voor de gemeente en betreft in haar adviesfunctie de voor het gebied relevante belangen organisaties inclusief de bij het Convenant betrokken partijen en formuleert op basis hiervan haar advies.
- c. Bij toekomstige ruimtelijke plannen hanteert de Gebiedsraad de nulmeting 2021 als basis voor het slotencasco.